Structuri ale invectivei în româna actuală

IULIA GHIORGHIAŞ
Universitatea din Braşov

Termenul „invectivă“ se aplică întregii clase a expresiilor jignitoare, ofensatoare, proferate în variate situații. „Invectivă“ este un termen generic pentru anumite modele de exprimare orală a *descărcării emoționale*[i], pe care lingviştii nu le-au studiat în profunzime, considerându-le undeva la marginea proceselor de comunicare.

Din perspectiva organizării interne, invectiva apare diferit în fiecare limbă. În cazul limbii române, de pildă, se constată preferința pentru structurarea tiparelor în jurul unui centru verbal, spre deosebire de franceză, limbă în care invectiva are la bază o sintagmă nominală (*nom de Dieu!, cet imbecile de Jean* etc.). Desigur, apar şi în română exprimări injurioase fără centru verbal, fie că acesta lipseşte (… *ce dai dom'le într-o femeie cristosu mă-ti cu cine te-a făcut şef*...[Tănase, 1995, 224]), fie că întreaga construcție gravitează în jurul unui nume, substantiv sau adjectiv substantivizat (– *Tâmpitule, tu miroşi*! [Verdeş, 2000,145]).

Pornind de la aceste observații preliminare, se constată că în limba română invectivele se actualizează sub forma a două tipare foarte largi: structuri cu centru verbal, foarte numeroase, şi structuri cu centru nominal, lipsite de verb.

1. Invectivele cu centru verbal

Se organizează cu predilecție în jurul a două moduri verbale: conjunctivul şi condițional-optativul. Imperativul cu sens injurios era utilizat doar ca variantă marginală, dar în ultimii ani tiparul cu verb la imperativ a luat o deosebită amploare, astfel că se întâlnesc frecvent construcții în care apar mai cu seamă verbele *a se duce* şi *a da*.

1.1. *Invective cu verb – centru la modul conjunctiv*

Până în anii '90, conjunctivul a fost modul verbal cel mai frecvent utilizat pentru exprimarea invectivei. Acest tipar este analizat de prof. Alf Lombard într-un studiu mai vechi[ii], cu intenția de a explica apariția determinantului prepozițional cu „de“ în contextul verbelor la modul conjunctiv inversat (construcții de tipul celei din titlul articolului). În studiul respectiv, autorul propune următoarea clasificare a invectivelor verbale[iii], citãm:

(A) Acela pe care vorbitorul îl blestemă este la persoana a 2-a:
- (1) Tipul *Arză-te focul, băiete!* (Vocativ cu formă proprie.)
- (2) Tipul *Arză-te focul (,) băiat!* (Vocativ fără formă proprie, adesea fără virgulă. […])
- (3) Tipul *Arză-te focul de băiat (de muiere)!*

(B) Acela pe care vorbitorul îl blestemă este la persoana a 3-a:
- (1) Tipul *Arz-o focul pe muiere (pe ea)!* (Obiect cu sens hotărât şi formă hotărâtă.)
- (2) Tipul *Arz-o focul muiere!* (Obiect cu sens hotărât, dar cu formă nehotărâtă.)
- (3) Tipul *Să fie a dracului muierea!* (Subiect hotărât.)
- (4) Tipul *Bate-o, Doamne, pe muiere!* (Verb la imperativ, obiect cu sens hotărât şi formă hotărâtă.)
- (5) Tipul *Bate-o, Doamne, muiere!* (Verb la imperativ, obiect cu sens hotărât, dar formă nehotărâtă; tip nesigur, puțin atestat)
- (6) Tipul *Arz-o focul de muiere!*
- (7) Tipul *Să fie a dracului de muiere!* (Subiect.)
- (8) Tipul *O dau dracului de muiere!* (Verb la indicativ.)

BDD-V3906 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:39 UTC)

(9) Tipul *Dă-o dracului de muiere!* (Verb la imperativ.)

La o privire sumară, se poate observa că, din cele douăsprezece tipuri de invectivă propuse spre analiză, opt au în centru un verb la conjunctiv. Conjunctivul era frecvent utilizat (la concurență cu optativul) pentru exprimarea unor sentimente puternice, a unor „explozii verbale", întrucât permite organizarea internă a enunțului într-o manieră variată (cu sau fără vocativ, cu sau fără prepoziție etc.).

În româna actuală preferința pentru conjunctiv pare să fi fost abandonată de vorbitori. Textele scrise nu înregistrează decât sporadic aceste construcții, iar despre bogăția de forme (întâlnită mai ales în literatura populară) nici nu mai poate fi vorba. Conjunctivul se aplică în prezent unui inventar redus de verbe, cele mai frecvente fiind *a fi* şi *a lua*:

A. Invective fără destinatar (false invective):

1. *Ooof, ea era, nenică, să dea dracii!* [Verdeş, 2000, 183].

Construcția nu se utilizează de fapt cu intenție injurioasă, ceea ce explică lipsa destinatarului. Ea funcționează ca exclamație, pentru exprimarea uimirii celui surprins de o situație.

B. Invective cu destinatar la persoana I:

1. conjunctiv neinversat, clitic în Ac: *Şefule, dacă am început să folosim limbajul revistei noastre… e grav. Suntem pierduți. Să ne ia dracu.* [Țuculescu, 1995, 10];
2. conjunctiv neinversat, fără clitic: – *Muruc, tu rar ai câte o idee, dar când o ai, al naibii să fiu, nu-i proastă deloc* (…) [Țuculescu, 1991, 101].

Conjunctivul cu valoare de imprecație nu-i mai atrage pe vorbitori. Noutatea o constituie însă frecvența apariției lui cu destinatar la persoana întâi, în expresii echivalente cu „autoinjuria". Dacă în perioada anterioară anilor '90 invectivele cu verb la conjunctiv se adresau destinatarilor la persoanele a doua şi a treia, astăzi vorbitorii utilizează verbul mai ales la persoana întâi. Structura gramaticală a invectivelor centrate pe conjunctiv este simplă: subiect + clitic în Ac + verb. Este de remarcat sărăcia inventarului lexical:

- verbul *a lua* are ca subiect substantivele *drac, naiba* (*– O să leşin, naiba să mă ia…* [Țuculescu, 1991, 109], *– Dracu să mă ia, nici eu nu ştiu ce să mai spun.* [Cimpoieşu, 2001, 100]);
- verbul *a fi* se combină cu genitive ca *al naibii* (vezi exemplul de mai sus, B.2) sau *al dracului*.

C. Invective cu destinatar la persoana a III-a:

1. *Un scrântit, se vedea după ochi. Cum naiba a întins-o atât de repede? Dracu să-l ia.* [Țuculescu, 1995, 16].

Construcția nu are sens puternic de imprecație dinamică[iv]. Vorbitorul este plictisit de faptul că nu înțelege situația şi se debarasează de ea utilizând o formulă apropiată de injurie. Organizarea sintactică a structurii este simplă, doar locul subiectului poate varia (antepus sau postpus verbului), iar lexical se observă preferința pentru aceleaşi câteva cuvinte. Uneori, locul cliticului poate fi luat pe lângă alt centru verbal de un obiect prepozițional în Ac: *E-tee, să dea dracu-n ei toți! C-aşa e unii, de cade mereu în picioare!* [Adameşteanu, 1997, 46].

BDD-V3906 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:39 UTC)

1.2. *Invective cu verb – centru la modul condițional-optativ*

Spre deosebire de sintagmele cu verb la conjunctiv, invectivele cu optativul sunt mai frecvente la vorbitorii de limbă română contemporani. Deşi nu impresionează prin varietate, structurile cu optativul se remarcă, față de româna anterioară anilor '90, prin utilizarea unor lexeme noi şi revalorizarea, într-o manieră modernă, a dativului posesiv. Şi în cazul invectivelor construite cu optativul trebuie evidențiată frecvența destinatarului la persoana întâi, element cert de noutate față de construcțiile din perioadele mai vechi.

D. Invective cu destinatar la persoana a III-a:
   1. (optativ inversat, clitic în dativ): *(...) sunt de patru ani în proces cu banditul ăla de doctor, răci-i-ar Dumnezeu oasele, încălzi-i-ar Dracu sufletul la foc mic (...)* [Tănase, 1995, 82];
   2. (optativ inversat, fără clitic, verbul *a fi*): – *Fir-ar a dracului! exclamă el, nenorocitele ăstea de motoare sunt vechi de o sută de ani (...)!* [Țuculescu, 1995, 59].

E. Invective cu destinatar la persoana a II-a:

a. verb la persoana a treia:
   1. (optativ inversat, fără clitic, vocativ): *Dar-ar dracu-n tine, Vulpeo! (...)* [Adameşteanu, 1997, 88];
   2. (optativ inversat, fără clitic, obiect cu „de"): *Dar-ar dracu-n tine de copil îndrăcit!* [Adameşteanu, 1997, 18];
   3. (optativ inversat, clitic de tip dativ posesiv): *Eu ştiu?!...Fi-ți-ar politica a dracu'!* [Tănase, 1995, 267].

b. verb la persoana a doua:
   1. (optativ inversat, fără clitic, verbul *a fi*): – *Fir-ați ai dracu' de turci! Huo!* [Horasangian, 1994, 89];
   2. (optativ inversat, clitic de tip dativ posesiv): *Ooof, mânca-mi-ai creţu' să mi-l mănânci de…!* [Verdeş, 2000, 34].

c. verb la persoana întâi:
   1. (optativ inversat, clitic în dativ): *Ooof, băga-ți-aş sârma-n nas, Şpioane!* [Verdeş, 2000, 64].

F. Invective cu destinatar la persoana I:
   1. (optativ inversat, verbul *a fi*): *Ooof, fir-aş al dracului!* [Verdeş, 2000, 20];
   2. (optativ inversat, verbul *a fi,* obiect cu „de"): *Oaaa, baba, nene, fir-aş al dracu' de prost!* [Verdeş, 2000, 308];
   3. (optativ inversat, clitic în Ac): *N-auzi că n-am bani şi stau să dau meditații, lua-m-ar dracu'?* [Verdeş, 2000, 195].

Invectivele de tip (D.2), construite în jurul verbului *a fi*, sunt frecvente în româna actuală, ca şi în stadiile de limbă mai vechi. Forma de bază este *a fi* + nume predicativ genitival, exprimat de regulă prin formulele *al dracului / al naibii*, la care se adaugă uneori şi forma de conjunctiv a verbului (*... Nici n-am terminat liceul, fir-ar el blestemat să fie de liceu*! [Cimpoieşu, 2001, 167]), pentru a spori efectul de explozie lingvistică. Pe poziția atributivului[v] figurează şi adjective, toate având conotație injurioasă (*blestemat, afurisit* etc.), iar subiectul apare uneori intercalat între verb şi numele predicativ, ca în exemplul anterior, cu intenția de a accentua valoarea de invectivă.

BDD-V3906 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:39 UTC)

De remarcat la acest tipar (optativ dublat de conjunctiv) este prezența substantivului precedat de prepoziția „de”; formula era frecventă în limba creațiilor populare ale secolului trecut, fapt explicabil prin încărcătura semantică de *intensitate afectivă* pe care o transmite sintagma prepozițională: *Fir-ar să fie de pivniță și de indolență care ne caracterizează pe toți*…[Țuculescu, 1995, 164]. În studiul pe care l-am amintit anterior, Alf Lombard oferă o explicație a acestui fenomen gramatical[vi]. Reluând teorii mai vechi ale lui Tiktin sau Iorgu Iordan, autorul admite că prepoziția „de” provine de la sintagme nominale inversate, ca *blestemata de muiere* < *muierea blestemată, ticălosul de dascăl* < *dascălul ticălos*, forme cu o mare vechime în limba română, care copiază o structură din franceză: *ce fripon de valet*. Sintagmele cu „de” seamănă foarte mult, semantic și formal, cu cele fără „de”: *blestemata muiere!, ticălosul dascăl!* Întrucât ele se utilizează în situații de comunicare foarte asemănătoare, acest fapt a constituit punctul de plecare al unei analogii, care a condus la apariția structurilor de tipul (A.2.c), mult mai expresive decât construcțiile fără „de”. Prepoziția are un rol semantic important: ea marchează construcțiile cu [+ intensitate], sporind valoarea lor expresivă.

Toate aceste construcții au o mare frecvență în româna colocvială. Fiind expresive și foarte directe ca mod de a invectiva, ele nu beneficiază de un inventar lexical bogat, însă acest fapt nu diminuează preferința vorbitorilor pentru ele. Mai mult chiar, s-a ajuns ca în perioada actuală formula să fie utilizată și cu sens exclamativ, fără conotații injurioase la adresa cuiva: *Chiar, unde mi-erau țigările (…) Aaah, fir-ar a dracu', le uitasem în buzunaru' de la spate în pauză și mă așezasem cu fundu pe ele la dirigenție* [Verdeș, 2000, 12].

Enunțurile de tip (D.1) se întâlneau frecvent în literatura secolului trecut, dar și în vocabularul popular, datorită expresivității lor deosebite, dar vorbitorii contemporani nu le mai utilizează, considerându-le probabil învechite.

Invectivele cu destinatar la persoana a doua construite cu optativul se remarcă printr-o mai mare varietate în comparație cu structurile similare care au în centru un verb la conjunctiv. Verbul – centru al enunțului – poate fi conjugat la o persoană diferită de a doua, iar valoarea de imprecație dinamică este transmisă, în acest caz, prin substantivul subiect (*dracul, naiba*…), pronumele în dativ și / sau numele predicativ (*Fi-ți-ar politica a dracu'*). Interesantă este utilizarea unor verbe recent intrate în seria celor specializate pe sens de invectivă: *a băga* (*băga-ți-aș sârma-n nas*), *a mânca*, însoțite de substantive - obiect direct dintre cele mai diverse (*sârmă, picioare* etc.).

Mai des apar formele cu optativul inversat (tipul E.2), care se diferențiază după numărul de constituenți și forma lor. Subtipul (E.a.1) conține structuri cu vocativ, marcă a adresării directe a injuriei*: Dar-ar dracu-n tine, Vulpeo, că m-ai ținut aici, în picioare și nemâncată, dar-ar boala-n tine, să te-nzdrăvenești când oi zice io! Să ajungi să-ți dea cu lingurița-n gură, cum ajunsese mă-ta…* [Adameșteanu, 1997, 88]. Formula este frecvent utilizată, iar pe poziția subiectului apare și substantivul *boală*. În aceeași serie se înscrie și subtipul (E.a.2), unde locul vocativului este ocupat de obiectul prepozițional cu „de”: *Dar-ar dracu-n tine de copil îndrăcit!…* [Adameșteanu, 1997, p. 18]. Obiectul prepozițional lipsește uneori: *– Vico, adu-mi un pahar cu apă… – Dar-ar dracu-n tine, c-ai putea să te miști, parc-acolo, la țară, mă-ta ți le aducea toate la gură…* [Adameșteanu, 1997, 8].

Tipul (E.a.1) se situează, semantic, între invectiva puternică și formule aproape golite de semnificație. Răspunsurile la diverse cereri, povestirile pigmentate cu asemenea expresii, comentariile ironice etc. nu funcționează ca imprecații dinamice. Construcția *a da* + obiect prepozițional cu „în” (*Dar-ar dracu în tine!*) este mai puțin dură decît forma

BDD-V3906 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:39 UTC)

cu verbul *a lua* + clitic (*Lua-te-ar dracu!*), astfel că se foloseşte mai mult ca ironie, decât ca injurie.

Interesant este şi tipul (E.b.1) – structuri centrate pe verbul *a fi* + nume predicativ în genitiv, cu variate compliniri:

- cu vocativ: *Fir-ai al dracului, băiete!;*
- cu obiect prepoziţional: *Fir-ai al naibii de prost!;*
- cu circumstanţial sociativ: *Fir-ai al naibii cu neamul tău!*

Enunţurile fac parte din vocabularul cotidian al locuitorilor zonei Olteniei, celebri pentru frecvenţa cu care utilizează aceste expresii. În cazul lor, valoarea de imprecaţie dinamică a respectivelor structuri nu mai este percepută ca atare, iar construcţiile au devenit un automatism de vorbire, golit de sensul originar. Ele nu mai funcţionează decât ca „umplutură" a golurilor din discurs şi nimeni din cei care cunosc acest fapt nu se mai simte jignit la auzul lor. Pentru restul vorbitorilor de limbă română, tipul (E.b.1) echivalează cu o injurie puternică.

Dintre toate structurile invectivei, cele mai productive sînt formele cu clitic intercalat între auxiliarul optativului şi verbul de conjugat. Prezenţa cliticului este marca adresării directe către un destinatar bine definit, ceea ce conferă acestor construcţii o puternică valoare de imprecaţie dinamică.

Autoinjuria, sau invectivele cu destinatar la persoana întâi, pare a fi o prezenţă recentă în româna ultimului deceniu. Reperate foarte rar în literatura anterioară anilor '90, formulele abundă în romanele publicate între 1990 şi 2000, fapt care ne îndeamnă să credem că ele au o frecvenţă sporită şi în limba colocvială. Din punct de vedere lexical, enunţurile nu se remarcă prin varietate (se foloseşte mai ales *a fi + genitiv*, dar şi *a lua + dracul*): *– Sunt calfă, zise bărbatul, şi calfă am să mor, lua-m-ar toţi dracii!* [Tănase, 1995, 144].

1.3. *Invective cu verb – centru la modul imperativ*

Contrar aşteptărilor, în română, invectiva nu se bazează pe imperativ. Cel puţin nu în măsura în care ar fi de aşteptat, privind organizarea unui tip de enunţ prin excelenţă centrat pe alocutor, pe care îl ultragiază de la obraz, fără menajamente. Mai mult, nu numai că vorbitorii de română evită imperativul în exprimarea injuriilor, dar, când îl utilizează, ne surprinde sărăcia lexicală, lipsa de inventivitate în organizarea internă a enunţurilor.

Renunţând la clasificarea construcţiilor în funcţie de alocutor, întrucât imperativul presupune numai destinatar la persoana a doua, se disting patru tipuri de structuri:

G. 1. *Fugi dracului de-aici!* (nici o complinire);
2. *Du-te dracului!* (clitic în Ac, persoana a II-a);
3. *Dă-o dracului!* (clitic în Ac, persoana a III-a, dativ locativ);
4. *Dă-l în mă-sa!* (clitic de Ac, persoana a III-a, locativ în Ac).

Tipul (G.1.) – invective cu imperativ simplu, fără clitic, fără vocativ sau alte compliniri argumentale, este o formulă populară de invectivă. Literatura de după anii '90 o înregistrează în mod frecvent, ceea ce întăreşte faptul că acest tip de injurie este prezent în limbajul cotidian al românilor. Mai mult, valoarea de imprecaţie nu este dată de verbul - centru, ci de dativul locativ *dracului*. De altfel, pe această poziţie nu mai apare decât un singur alt cuvânt, forma de G-D *naibii* (*Fugi naibii!*). Valoarea de imprecaţie a structurii imperativ + D locativ este redusă, fapt care permite utilizarea ei în diverse situaţii de

BDD-V3906 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:39 UTC)

comunicare, fără ca alocutorul să o perceapă în mod necesar ca pe o injurie: *Aleargă naibii mai repede!, Suie naibii în maşină şi taci din gură!, Taci dracului!* etc.

Spre deosebire de tiparele studiate până acum, invectivele construite cu imperativul sunt mult mai directe, mai „tăioase", mai dure, dar lipsite de valenţe stilistice. Ele sunt performate de vorbitori mai ales în exprimarea orală nepoliticoasă, în situaţii de comunicare informale.

Tipul (G.1.) este concurat de celelalte trei – invectiva cu verb însoţit de clitic în acuzativ. Tipul (G.2), cu clitic de persoana a II-a, se întâlneşte frecvent în limbajul colocvial, fiind cel mai uzitat model de „înjurătură". Analizând aceste structuri, E. Benveniste remarca faptul că în legătură cu ele „nu este reţinut decât aspectul lor pitoresc, anecdotic, fără a se acorda atenţie motivaţiei sau formelor specifice de expresie."[vii]

În limba română, invectivele cu imperativul însoţit de clitic în Ac sunt aproape integral circumscrise unui singur model: *a se duce* (cu varianta *a se da*) + D locativ (cu varianta prepoziţională „la" + Ac): *Odată venise nervos de la şcoală, formase numărul şi-i zisese aşa, fără motiv: „Du-te dracului cu ora ta exactă cu tot!"* [Cimpoieşu, 2001, 115].

Pe poziţia dativului apar doar două substantive: *dracul* şi *naiba*, iar dativul locativ poate apărea în două ipostaze morfologice:

- cu formă scurtă (fără desinenţe): *Şi mai dă-te dracu cu aiurelile tale! Că nu vezi cum arăţi, gălbejită, şi numa piele pe os, cu cosmeticile şi cu distracţiile tale! Mai dă-te dracu, şi lasă hodorogu-ăla de ceas şi du-te sus şi adă banii! Adă banii, că-mi vine-un leşin de la lingurea (...)* [Adameşteanu, 1997, 295];
- cu formă de Ac + prepoziţia *„la"* (dativ analitic): *Iete la ea ce să mierlăie, cînd ar trebui să-i dea cu telefonu-n cap; da mai du-te la dracu, la farfuzele tale, du-te-nvârtindu-te, şi să te-ntorci când s-o-ntoarce mama de la groapă!"* [Adameşteanu, 1997, 85].

Acest tipar nu este spectaculos din punctul de vedere al organizării interne, dar este foarte eficient ca „décharge émotive"(*descărcare emoţională*)[viii], datorită formulei simple, directe, frecvent asociate cu o interjecţie din aceeaşi sferă semantică: – *Termină, mă, dă-te dreacu'...! Ţi-a adus băiatu' Pepsi, ce dreacu' mai vrei...?* [Verdeş, 2000, 36].

Tipurile (G.3) şi (G.4) – construcţii cu clitic în Ac la persoana a III-a – permit o exprimare mai plastică a injuriei: – *Mai dă-l morţii de frigider, îi zice ea, bani aruncaţi! Dai în fiecare zi un clocot la mâncare şi s-o vezi cum ţine...* [Adameşteanu, 1997, 15]. Sensul de imprecaţie dinamică este uşor depăşit de cel deziderativ; formulele sunt aproape de exclamaţie, cu o încărcătură negativă mai scăzută decât a celor de la (G.2): *Hai, dă-o dracu', prea era cusută cu aţă albă!* [Verdeş, 2000, 243]. Spre deosebire de construcţiile cu clitic de persoana a treia, care se raportau exclusiv la substantive marcate [+ Animat], în cazul structurilor cu pronume de persoana a treia cliticul trimite fie la un obiect (*În fond, dă-le dracu' de benzi, că nici n-aveam chef să cumpăr* [Verdeş, 2000, 191].), fie la o situaţie (vezi supra), fie la o persoană (– *Corect, neică! Dă-i în gura mă-sii pe toţi!* [Verdeş, 2000, 193]).

Organizarea internă a enunţurilor este variată: imperativul poate fi însoţit de D locativ cu sau fără vocativ, de D locativ + obiect prepoziţional cu „de" (– *Aoleooo, când v-aud cu nemţoaicele...! Dă-le dracu' de capre (...)* [Verdeş, 2000, 194]) sau de un obiect prepoziţional cu „în" (– *Dă-l în mă-sa, să ne ocupăm de asistentul lui* [Tănase,

BDD-V3906 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:39 UTC)

1995, 159]). Verbele sunt puține și funcționează în construcții fixe: *a da* (*Dă-le naibii de proaste. Nu vezi în ce hal ne-au adus…* [Țuculescu, 1995, 14]), *a lăsa* (*Lasă-l dracului, Doamne iartă-mă…!* [Verdeş, 2000, 17]).

Chiar dacă imperativul apare mai rar în construcția invectivelor, structurile construite cu acest mod verbal nu sunt total lipsite de interes. Româna actuală le-a dezvoltat mult, ajungându-se astăzi la enunțuri extrem de puternice din punct de vedere semantic, pe care principiile exprimării decente le condamnă vehement.

1.4. *Invective eliptice de verb*

Enunțurile injurioase lipsite de centru verbal se întâlnesc numai la autorii din literatura modernă, în special în romanele cu mult dialog şi deci cu un bogat inventar de situații de comunicare. Literatura populară, după cum am mai spus, nu le înregistrează, fapt care trimite la ideea că acest tip de invectivă este un produs relativ recent al limbii. Cu cât oamenii de la sate migrează spre oraş, cu atât mai productiv devine acest tipar al injuriei lipsite de verb.

Construcțiile sunt puțin variate ca organizare internă, dar se remarcă prin bogăția lexicală. Iată în continuare o clasificare a acestor structuri:

H. 1. *...tu-i pasca mă-sii!* (rudiment verbal, clitic în dativ + acuzativ + vocativ);

2 … *Seninu' mă-tii!* (construcție fără verb).

(H.1) este o formulă de invectivă în care se mai păstrează rămăşițele unui verb, dar nu îndeajuns de clar pentru a explicita organizarea gramaticală a construcției. Structura originală pare a fi construită în jurul unui verb tranzitiv, însoțit de clitic în D şi de nume în Ac. Dativul poate fi interpretat ca posesiv, cu atât mai mult cu el cât este uneori dublat de o sintagmă cu adjectiv posesiv (– *Te mai prind io p-aici, că te-omor, tu-ți gura mă-tii!* [Verdeş, 2000, 143]). Cliticul în D este de regulă un pronume de persoana a II-a, căci vorbitorul se adresează direct cuiva (– *Tu-z gura mă-tii de prost, da' las', te mai prind io că vii pe la mine!* [Verdeş, 2000, 75]).

Substantivul în Ac care completează construcția ar putea fi considerat obiect direct (dacă admitem că „verbul" este tranzitiv), întrucât el apare întotdeauna fără prepoziție şi articulat hotărât. Seria numelor în Ac nu este prea largă: *Dumnezeu, cer, neam, mamă* (– *Oaleaa! Ce-ai zis, mă? Tu-ți 'niezău' mă-tii dă creț…!* [Verdeş, 2000, 75]). Sfera semantismului substantivelor fie este circumscrisă vocabularului religios (*cer, Dumnezeu*, chiar *anafură, cruce, biserică*, în limbajul oral), fie face apel la cuvinte din seria relațiilor de rudenie (*neam, mamă*) – atacându-se astfel valori foarte importante pentru cel căruia i se adresează injuria. În legătură cu imprecațiile bazate pe lexicul religios, Benveniste afirma: „Este un tabu lingvistic: un anumit cuvânt sau un nume *nu trebuie* pronunțat. Este scos din registrul vorbit, pur şi simplu nu trebuie pronunțat." [ix] Încălcarea acestei interdicții lingvistice generează încărcătura injurioasă a expresiilor de tip (G.1.). „Este blasfemiat *numele* lui Dumnezeu pentru că este singurul lucru pe care-l avem de la Dumnezeu. Astfel îl putem emoționa, impresiona, răni: pronunțându-i numele."[x]

Tipul (H.2.) are ca specific absența rudimentului verbal pe care-l conțineau structurile de la (H.1.). Cliticul în dativ apare numai accidental, la persoana a II-a: – *Ar trebui să ziceți mersi că nu i-am zis lu' ăsta, vă muma-n cur de…!* [Verdeş, 2000, 143]. Determinantul în genitiv este mereu la singular, fiindcă în general adresarea se face către o singură persoană: *...ce dai dom'le într-o femeie cristosu mă-tii cu cine te-a făcut*

BDD-V3906 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:39 UTC)

şef...[Tănase, 1995, 224]. Se remarcă şi în aceste invective predilecţia pentru utilizarea termenilor religioşi (*Cristos, Dumnezeu, rai* etc.).

2. Invectivele cu centru nominal

Spre deosebire de enunţurile injurioase construite în jurul unui verb, structuri complexe şi variate, invectivele exprimate prin nume nu se evidenţiază prin varietatea formelor. Faptul este explicabil dacă ţinem cont că sintagmele nominale au o structură foarte simplă în comparaţie cu cele verbale. Interesant este însă spectrul lingvistic de care uzează invectiva nominală.

Punctul de plecare în prezentarea acestui tip de injurie îl constitue gruparea construcţiilor în două mari clase: invectiva directă (adresare directă unui alocutor la persoana a II-a) /vs./ invectiva indirectă (caracterizare injurioasă a unei persoane, în absenţa ei).

2.1. *Invectiva directă*

Este un tip centrat pe vocativ (există mici excepţii), cu următoarele actualizări:

I. 1. *Dobitocule!* (vocativ);
2. *Blegu' dracu'!* (vocativ determinat de genitiv);
3. *Eşti un dobitoc!* (caracterizare directă).

Tipul (I.1.) este comun în limba română: frecvenţa lui o depăşeşte pe a oricărei alte expresii injurioase, este pe locul întâi între tipurile de invectivă utilizate în mod curent. Foarte practică, fiindcă nu se foloseşte de construcţii complicate, injuria directă de tip nominal este întâlnită zilnic, în cele mai diverse împrejurări; este suficientă o oră într-o intersecţie aglomerată pentru a „înregistra" nenumărate asemenea sintagme.

Lexicul injuriilor este deosebit de bogat, baza constituind-o numele de animale şi anumite adjective substantivizate, selectate în funcţie de persoana căreia urmează să i se aplice, de intenţiile vorbitorului şi de situaţia de comunicare (o analiză detaliată a lexicului invectivelor nominale îi aparţine, pentru limba franceză, lui Jean Claude Milner[xi]):

- nume de animale cu valoare mare de invectivă: *animal*, *bou, bestie, dobitoc, măgar, oaie, porc, vacă, viţă etc: – Era să cad, boule!* [Verdeş, 2000, 209];
- nume de animale cu valoare mică de invectivă*: gâscă, maimuţă, şarpe, vierme, papagal, catâr, şacal, rechin, gorilă, urangutan etc.: – Scoală, cioară cântătoare…!* [Ţuculescu, 1991, 102]*;*
- nume de personaje, devenite elemente de caracterizare: *Hagi Tudose, harpagon* (zgârcit), *Don Juan, Casanova* (fustangiu), *iuda* (trădător) etc.;
- alte substantive cu valoare de invectivă: *canalie, scursură*, *otreapă, bastard, pramatie, paraşută, târfă* (*... Mama mea, nemernicule? O târfă nenorocită* ...[Ţuculescu, 1995, 30]), *târâtură* (*Îndrăzneşti să-mi dai sfaturi, să-mi cârâi despre bine, târâtură?!* [Ţuculescu, 1995, 32]) etc;
- adjective puternic marcate: *imbecil, idiot, ticălos* (*Ticălosule, îl aud şoptind, nici nu-ţi dai seama, nenorocitule, că mă vei ajuta*…[Ţuculescu, 1995, 167])*, stupid, prost* (*– Zi, mă, prostule, cum se cheamă nuvela aia?* [Verdeş, 2000, 133])*, beţiv*, *handicapat, tâmpit, milog, găinar, lingău, pupincurist* (formaţie recentă, referitoare la cei care le-au adus laude mai-marilor-politici ai regimului comunist şi extinsă şi la regimurile politice ulterioare lui '89), *căcănar* (termen din argoul contemporan: *Mă întorc,*

BDD-V3906 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:39 UTC)

căcănarilor, din morți şi-o să tremure izmenele pe voi! [Țuculescu, 1995, 27]) etc. ;

- adjective mai puțin marcate: *snob, urât, mincinos, leneş, fustangiu, bleg*, *fătălău, chior, chel, ştirb, surd* etc.: *– Hei, ce cauți acolo, golanule!* [Horasangian, 1994, 183]; *Bine, mă, Agop, lasă, nu-i nimic, fac eu rost, zgârciți ați fost, proşti o să muriți…* [Horasangian, 1994, 98].

Tipurile (I.1) şi (I.2) sunt preferate în cazul adresării directe, pentru obținerea unui efect imediat, iar vocativul poate apărea în structuri coordonate, în intenția de a accentua valoarea de imprecație a enunțului: *…Măi derbedeule, măi, nenorocitule (…) las' că ştiu io ce hram porți, neisprăvitule!* [Verdeş, 2000, 49]. Enunțurile de tip (I.3) sunt o caracterizare directă, valoarea de injurie fiind dată de substantivul / adjectivul aflat pe poziție de nume predicativ *(… măi, varză puturoasă ce eşti!* [Țuculescu, 1991, 103]).

Construcțiile cu verb copulativ pot funcționa ca enunțuri independente (*Cică sunt bulangiu şi căcănar. Zău, nenică? Bine, atunci şi tu eşti …si-fi-li-tic şi prost-cres-cut, na!* [Verdeş, 2000, 133]), sau în asociere cu alte construcții, în funcție de intenția vorbitorului (*– Astăzi va ploua cu bitum? – Bitumul…dracului! Eşti de-a dreptul idioată!* [Țuculescu, 1995, 94]). De altfel, trebuie făcută precizarea, toate structurile de invectivă nominală directă pot apărea în discurs singure sau asociate. Uneori, invectiva nominală se foloseşte la persoana I (*Prost am fost, neică, idiot, imbecil notoriu!* [Verdeş, 2000, 96]), dar valoarea sa de imprecație scade mult, structura având mai mult sens de exclamație, decât de invectivă (*Oof, Doamne, şi eu eram tâmpit, pe bune…!* [Verdeş, 2000, 182]).

Mai interesante din punct de vedere semantic sînt structurile cu genitiv exprimat frecvent prin substantivele *drac, naiba*: *– Nu te sui, ă? Blegu' dracu'! Tăranu' dracu'!* [Verdeş, 2000, 210]; *Cine să ne prindă, prostu' dracului, nu-ți zisei că-i vedem noi primii?* [Verdeş, 2000, 54].

2.2. *Invectiva indirectă*

În mare parte, clasificarea construcțiilor este preluată din studiul lui Milner, amintit anterior[xii]:

J. 1. *Un imbecil de coleg mi-a buşit maşina*.
2. *Un coleg, imbecilul, mi-a buşit maşina.*
3. *Imbecilul mi-a buşit maşina.*
4. *Acest individ este un imbecil*.
5. *Idiot!*
6. *Ce idiot!*

Invectiva indirectă nu posedă structuri gramaticale proprii, ca invectiva verbală. Enunțurile de tip (J) aparțin limbii uzuale, nu au conotație injurioasă, iar această valoare le este dată numai de cuvintele (substantive şi adjective) pe care le alege emițătorul. Deoarece nu se adresează direct unui receptor şi nu aşteaptă răspuns de la acesta, invectivele indirecte au mai curând aspectul unor comentarii pe marginea unei situații, decât al unor injurii performate cu o intenție clară (*Lasă-mă, nene, cu expresiile! După ce că sunteți nişte hoți…*[Cimpoieşu, 2001, 209]; *Idioatele de servitoare! Nişte năpârci!…Nişte găini!* [Țuculescu, 1991, 221]). Invectiva indirectă este o metodă de „refulare" a sentimentelor puternice de mânie, la adăpostul oricărei reacții din partea celuilalt. Desigur, aceste enunțuri pot fi rostite în prezența celui injuriat, el aude calificările făcute pe seama sa, dar nu poate răspunde în mod direct (*– Bre, omule, ce naiba, trebuie să-ți explic de o mie de ori? – Adică dumneata mă faci prost, conchise el în cele din urmă* [Cimpoieşu, 2001, 208]).

BDD-V3906 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:39 UTC)

Invectiva indirectă se apropie uneori foarte mult de caracterizare, astfel că structurile se află la limita dintre exprimarea injurioasă şi cea neutră: - *Ce golani, dom'ne…? – Las' că ştii tu…! Loazele alea două: ăla lung şi nesărat şi ăla căruia îi put picioarele* [Verdeş, 2000, 214]; *Ăla, dom'ne, cu capu' ca un ou şi care vorbeşte singur, sifiliticu' ăla…*[Verdeş, 2000, 198].

Invectiva nominală se remarcă în primul rând prin extraordinara bogăție lexicală pe care o exploatează cu multă imaginație, preluând termeni din numeroase câmpuri semantice, inclusiv termeni argotici şi neologisme (*naşpa, horor*, *bulangiu, căcănar, paragladină: – Scoală mă, paragladină, mă, tăciune umflat, că-mi pierd răbdarea!* [Țuculescu, 1991, 102]). Alături de invectivele construite cu imperativul, structurile nominale au cucerit aproape integral modalitățile actuale de exprimare a injuriei, datorită formulei directe, fără ocolişuri stilistice, în măsură să ofere un efect imediat foarte puternic, de tipul „punct ochit, punct lovit".

NOTE:

SIGLE

ADAMEŞTEANU, 1997	Gabriela Adameşteanu – *Dimineață pierdută*, Bucureşti, 100 + 1 Gramar,1997, ed.a II-a, definitivă.
BENVENISTE, 1974	Benveniste, Émile – La blasphémie et l'euphémie în *Problèmes de linguistique générale*, Paris, Gallimard, II, 1974, p. 254–257.
CIMPOIEŞU, 2001	Petru Cimpoieşu – *Simion liftinicul*, Bucureşti, Ed. Compania, 2001.
DSL, 1997	Bidu-Vrănceanu, Angela, Călăraşu, Cristina, Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, Mancaş, Mihaela, Pană Dindelegan, Gabriela – *Dicționar general de ştiințe. Ştiințe ale limbii*, Bucureşti, Ed. Ştiințifică, 1997.
HORASANGIAN, 1994	Bedros Horasangian – *Enciclopedia armenilor*, Ed. Kadet, 1994.
LOMBARD, 1965	Lombard, Alf – Construcția sintactică „Arz-o focul de muiere!" în SCL, XVI, nr. 1, 1965, p. 23–27.
ONU, 1965	Onu, Liviu – Bătu-te-ar norocul! în *Omagiu lui Alexandru Rosetti la 70 de ani*, Bucureşti, Ed. Academiei, 1965, p. 651–657.
PANĂ DINDELEGAN, 1999	Pană Dindelegan, Gabriela – *Sintaxa grupului verbal*, Ed. Aula, Braşov, 1999.
RUWET, 1992	Ruwet, Nicolas – *Grammaire des insultes et autres études*, Paris, Éditions du Seuil, 1992.
TĂNASE, 1995	Stelian Tănase – *Playback*, Bucureşti, Ed. Fundației Culturale Române,1995.
ȚUCULESCU, 1991	Radu Țuculescu – *Umbra penei de gâscă*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1991.
ȚUCULESCU, 1995	Radu Țuculescu – *Romanul unui bloc în zece secvențe horror*, Cluj Napoca, Ed. Dacia, 1995.
VERDEŞ, 2000	Ovidiu Verdeş – *Muzici şi faze*, Bucureşti, Ed. Univers, 2000.

Bibliografie:

BDD-V3906 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:39 UTC)

1. BENVENISTE, ÉMILE, La blasphémie et l'euphémie în *Problèmes de linguistique générale*, Paris, Gallimard, II, 1974, p. 254 – 257.
2. DSL, *Dicţionar general de ştiinţe. Ştiinţe ale limbii*, ed. 1, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică, 1997.
3. PANĂ DINDELEGAN, GABRIELA, *Sintaxa grupului verbal*, ed. 2, Ed. Aula, Braşov, 1999.
4. IORDAN, IORGU, *Stilistica limbii române*, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică, 1975.
5. LOMBARD, ALF, Construcţia sintactică „Arz-o focul de muiere!" în SCL, XVI, nr. 1, 1965, p. 23–27.
6. MAZILU, DAN HORIA, *O istorie a blestemului*, Iaşi, Polirom, 2001.
7. MILNER, JEAN-CLAUDE, *De la syntaxe à l'interprétation. Quantités, insultes, exclamations*, Paris, Éditions du Seuil, 1978.
8. ONU, LIVIU, Bătu-te-ar norocul! în *Omagiu lui Alexandru Rosetti la 70 de ani*, Bucureşti, Ed. Academiei, 1965, p. 651–657.
9. RUWET, NICOLAS, *Grammaire des insultes et autres études*, Paris, Éditions du Seuil, 1992.

IZVOARE

1. ADAMEŞTEANU, GABRIELA – *Dimineaţă pierdută*, ed.2, Bucureşti, 100 + 1 Gramar, 1997
2. CIMPOIEŞU, PETRU – *Simion liftinicul*, Bucureşti, Ed. Compania, 2001
3. HORASANGIAN, BEDROS – *Enciclopedia armenilor*, Ed. Kadet, 1994
4. TĂNASE, STELIAN – *Playback*, Bucureşti, Ed. Fundaţiei Culturale Române, 1995
5. ŢUCULESCU, RADU – *Umbra penei de gâscă*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1991
6. ŢUCULESCU, RADU – *Romanul unui bloc în zece secvenţe horror,* Cluj Napoca, Ed. Dacia, 1995
7. VERDEŞ, OVIDIU – *Muzici şi faze*, Bucureşti, Ed. Univers, 2000

Résumé

Cet étude (*Les structures de l'invective dans le roumain actuel*) constitue un fragment d'un ouvrage plus large qui analyse les structures de la phrase impérative dans la langue roumaine. Les formules de l'invective sont variées comme structure grammaticale et réalisation lexicale et dépassent la réalisation stricte par verbe à l'impératif, surtout de nos jours. Cet étude présente les principales modalités d'invectiver – invective verbale et invective nominale, en remarquant la préférence des parleurs roumains contemporains pour des formules plus courtes et plus directes, dés fois plus dures qu'auparavant.

[i] Benveniste, 1974, 257.
[ii] Lombard, 1965, 23 – 27.
[iii] Lombard, 1965, 24 – 25.
[iv] Onu, 1965, 651 – 657: formula „imprecaţie dinamică" îi aparţine autorului, care o foloseşte pentru clasificarea invectivelor după sens.
[v] Pană Dindelegan, 1999, 73 şi urm., pentru conceptul de *atributiv*.
[vi] Lombard, 1965, 25 – 26.
[vii] Benveniste, 1974, 254.
[viii] *Idem*, 257.
[ix] *Idem*, 254.
[x] *Ibidem*.
[xi] *apud* Ruwet, 1982, 239.
[xii] *Ibidem*.

BDD-V3906 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:39 UTC)

BDD-V3906 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:39 UTC)